

איך אנחנו נראים?

וסגן-מישנה — להחליט בעצמו כיצד לנהוג באוכלוסיה האזרחית, שבה נתקל. המילחמה כולה התנהלה בקרב אוכלוסיה זו, ושום קצין לא היה מוכן לכך. רובם נהגו כראוי, וגאונותו עליהם. האחרים יכלו לפחות לטעון שמעולם לא הוכשרו לקבל החלטות כאלה. זוהי האזהרה האחרונה. ועדת-כהן לא התמודדה עם הבעיה הזאת, אם יש סיכוי כלשהו לכך שאחרי גמר התקופה השחורה של רפאל איתן — תקופת הדגל השחור — יחזור צה"ל לקדמותו — בא עתה הזמן להתמודד בבעיות אלה בגלוי ובאומץ-לב. הצעד הראשון הוא לתחום תחום ברור ומוחלט בין חיילי צה"ל ובין בעלי המצחה-הנחושה.

המלאכית שלי

במשך השנים היו לי לא-פעם שומרי-ראש. בדרך כלל זה לא מצא חן בעיניי. בשנות ה-50, כאשר הוטמנו אצלנו כמה פצצות במערכת ובדפוס, הצמידה אליי המיטרה שומרי-ראש. אחד מהם, בלש ותיק, הפך לאחר מכן הכתב הפילי של העולם הזה. או גילה לי שהיה לו תפקיד כפול: לשמור עליי ולבלוש אחריי. מדי יום היה מדווח לממונים עליו על מעשי ועל האנשים שנפגשתי עימם. כך קרה עוד פעם-פעמיים במרוצת השנים. גם בחוץ-לארץ זכיתי לא פעם בשומרי-ראש, כאשר השתתפתי בוועידות בינלאומיות. בשבוע שעבר השתתפתי בהולנד בוועידה בינלאומית-טרית שדנה בענייני המרחב. הכנס התקיים באולם המליאה של הפרלמנט בבירת הולנד, האג. יחד עימי הופיע בו הד"ר עיצאס סרטאוו. משום-מה חששו השילטונות ההולנדיים שצפויה סכנה לחיי שנינו, והציבו עלינו מישמר. שיכנו אותנו בחדרים סמוכים, הביאו כלי-מני מכשירים אלקטרוניים וחוליה מתחלפת של אנטי-ביטחון הולנדיים. כולם היו גברתנים, גבוהים מאוד ואדיבים מאוד. כערב, כשחזרתי למלון, מצאתי שם חוליה חדשה. היא כללה שוטרת!

ועוד איזו שוטרת! בלונדית, בעלת שערות שופעות. עיניים כחולות. חיוך משגע. קול נעים. לא יפה, לא יפהפיה, אלא יפהפיה וזהרת. ישר מן המלאכיות של צ'ארלי. ירדנו לבר לדבר ולשתות, והשומרת עימנו ישבנו ושוחחנו, והשומרת עימנו דיברנו על דברים חשובים, מילחמה ושלוש, תיקנות וסכנות, והסתכלנו בשוטרת. למחרת היום הייתי צריך לטוס בבוקר השכם, מאוד מאוד השכם, ולכן פרשתי הלכתי לישון די מוקדם. עליתי לחדרי, ושומרת-הראש שמרה על ראשי. הודיתי לה ולחבריה על מאמציהם. לחצתי את ידי הגברים, ונשקתי לשוטרת. זוהי הפעם הראשונה בחיי שאני מנשק שומרי-ראש, אמרתי. זוהי הפעם הראשונה בחיי שגבר ישראלי מנשק אותי, חייתה.

כל הכבוד לצבא

בעיתון הראלד טריביון, המופיע בפאריס, יש מדור המביא דברים שפורסמו בו לפני 75 שנים — בדומה למדור שלנו, המביא דברים מלפני 25 שנים בלבד. לפני כמה ימים קראתי בו ידיעה ממאוס 1908. נאמר בה כי דוכס מנטבלו צירס מיכתב גלוי לנשיא צרפת, ז'ורז' קלימאנסו, ותבע להוציא את שרידי סבו, למרשל לאן, מן הפאנתיאון.

זולא

הפאנתיאון הוא בניין יפהפה בלב פאריס, ונטמנות בו עצמותיהם של גדולי הצרפתים, שזכו בתורת האומה כולה. המרשל לאן היה אחד ממצביאיו של נפול-יון, הוא זכה בכבוד זה. נכדו ביקש להוציא את שרידיו משם. במחאה על כך שהוחלט להעביר לי-מקום זה גם את עצמותיו של הסופר אמיל זולא. אחרי מות סבו, כתב הדוכס, היה הפאנתיאון, שעליו חרותות המילים, הכרת המולדת לאנשים הגדולים, ראוי לקבל את עצמותיו. משהוחלט להע-ביר לשם את זולא, האיש שהעליב את הצבא הצרפ-תי, הפכה הכתובת על מצבתו, ואכן, זולא העליב את הצבא. הוא קם על בית המישפט הצבאי, שהרשיע את דרייפוס במישפט מבוים. הוא השמיץ את אלוסי הצבא. שנתנו אם ידם לפסע זה מתוך מניעים אנטי-שמייים. הוא התנגד ללאומנות הקנאת החשוכה, שראשי הצבא סגדו לה. עברו 75 שנים. הכל יודעים מי היה אמיל זולא. אך מי זוכר את המרשל לאן? ומי היה שומע אייפסע את שמו של דוכס מנטבלו, לולא פורסמה ידיעה זו כקריחה?

או את אות ועדת-כהן. ואולי סתם את אות-המצחה-הנחושה. אחרי שחילקו זה לזה את האות, הם צעדו החוצה וערכו זה לזה מיסדר-ניצחון חגיגי. החצוצרות הריעו. החיילים הצדיעו. מישמר-כבוד דיגל את נשקו. והחבורה הזאת — בגין ורפול וסותפיהס-לדבר-עבירה — פסעו על שטיח אדום ארוך.

שטיח שנצבע בדם של 500 צעירים ישראליים, ועוד כמה אלפים לבנונים ופלסטינים.

אילו הייתי חייל, היה מראה זה פוגע בי שיבעתיים. לחיילים מגיע האות, הם לחמו. הם הירפו את נפשם. נכון, זאת היתה מילחמה בלתי-צודקת, מיותרת, פושי-ענית. אבל איש לא שאל את החיילים, כאשר הוחלט על מילחמה זו. איש לא שאל אותם אם הם מוכנים להשתתף בה. הם נקראו עלי-ידי השילטונות החוקיים של מדינתם, והם מילאו את חובתם, כפי שגראתה להם. רובם העצום השתדלו בנאמנים קשים ביותר לשמור על צלם אנוש, וגם על טוהר נישקם — עד כמה שהדבר בכלל ניתן במילחמה כזאת. דיברתי על כך לאחרונה עם כמה קצינים בכירים, והם התלבטו כמובן בבעיה המוסרית הכרוכה בשרות במילחמה כזאת. יתכן שהיה אסור לשרת בה מלכתחילה. יתכן שהיו צריכים להטיק מסקנות בשלב מסוים, כפי שעשה אלי גבע. יתכן שהיה צורך לסרב למלא פקודות מסוימות, שהיו — על פי החוק הישראלי — פקודות בלתי-חוקיות בעליל, שהדגל השחור של כפריקאס התגופף עליהם. אך יש לזכור כי היתה זאת המילחמה הראשונה מסוג זה. לא היה זמן לאיש להתעמק במחשבה על מצבים כאלה. זאת היתה המילחמה הראשונה שהתנהלה כולה באוויר המאוכלס בצפיפות, מילחמה שהתנהלה במידה רבה נגד אורחים. (תשתית המחבלים).

אומנם, גם במילחמת-העצמאות לחמנו באיווריים מאוכלסים. בוצעו באותה מילחמה מעשים חמורים מאוד, החל בדירי-אסיס וכלה בשעיה-מילחמה של שמואל להיס על אדמת לבנון. אבל זאת היתה מילחמה גואשת, מילחמה לחיים ולמוות ממש, מילחמה שלא היינו מוכנים לה מראש. איני אומר זאת כדי להצדיק, אלא כדי להסביר, מילחמת-סיני היתה מילחמה "נקיה", כי התנהלה בעיקרה במידבר ריק. גם מילחמת שות-הימים היתה כזאת בדרום, במיזרח נכבש איזור מאוכלס, אך המילחמה היתה מהירה, והכל נגמר לפני שיכלו לקרות מעשים חמורים. אחרי הקרבות היו כמה מעשים חמורים מאוד, אך הם היו מצומצמים. מעשי-זוועה לא היו. מילחמת-ההתשה היתה חמורה מאוד, והמוני האוכלור סיה גורשו מעריה-התלה. אבל היה זה, לפחות, תהליך מבוקר. שום דבר לא נעשה בלי החלטה מפורשת של הממשלה. כאשר הוחלט להפגין את איריבי, כתגובה על פיגוע, החליטה הממשלה לא רק על עצם ההפגנה, אלא גם על מיספר הפגנים — ארבעה בדיוק. מילחמת יום-הכיפורים היתה שוב מילחמה במידבר הריק, כאשר רצה משה דיין, אחרי הקרבות, להתעמר באוכלוסיה המצרית האזרחית בכפרי התעלה, נתקל בחומת-ההתנגדות של צגיני-צה"ל, ונאלץ לחזור. מילחמת-הליטאני היתה המילחמה הראשונה שהתנהלה ממש על גבה של אוכלוסיה אזרחית. כלפי הרמטכ"ל, מוסה גור, והסוחר האשמות כבדות ביותר. מילחמה זו היתה צריכה להיות אות-אזהרה, שהשתנה משהו מאז עלה הליכוד לשלטון. אבל המילחמה היתה מצומצמת, בזמן ובשטח, והאזהרה לא נקלטה. מילחמת-הלבנון היתה המילחמה הראשונה בממדים מלאים, שבה ניתן למעשה לכל קצין — אלוף, רב-סרן

בבתי הסוהר של ישראל נוספו בשנה האחרונה 1500 מקומות חדשים. בג'נין הורעלו 250 תלמידות, בבתי-ספר שונים, מחומר רעיל שהוטו על הוילונות. (מעניין, בבית-הספר שבו עובדת אשתי, בת-יאביב, אין וילונות.) השילטונות הישראליים הטילו עוצר על העיר, כדי למנוע מהומות. בית-המישפט העליון הוציא צו החלטי, לבקשת עורך-הדין אמנון זיכרונ, המבטל את הוראת הוועד-המנהל של רשות-השידור שלא לראיין, אישים המזדהים עם אש"ף. אבל רק אחד משלושת השופטים, גבריאל בך, קבע כי הדבר נוגד את העקרונות היסודיים של חוקש-הדיבור ואת זכות הציבור לדעת.

אמריקאי עשיר בא לארץ והודיע כי יממן את ההגנה המישפטית של כל אדם המסר את חוקי המדינה ומבצע מעשים לאומיים (קרי: מאשיסטיים) אלימים נגד ערבים. נהג ערבי נעצר ונחקר מפני שהתגלה על צווארו תליון, שבו הדגל הפלסטיני. לדברי ההודעה, עורר האיש את חשדם של השוטרים, ואו התגלה התליון הנורא. בעיתוני העולם נמשך הדיווח על החוקים החדשים שהתקבלו בישראל, המעניקים קיצבתי-לדים לכל המישר-פחות היהודיות במדינה, והשולל אותן מן המישפחות הערביות. כך נודע לקוראים ברחבי העולם בפעם הרא-שונה שבישראל מוענקות הזכויות הסוציאליות לעניים על פי אמת-מידה גועית/דתית. ישראל הודיעה כי לא תפנה את צה"ל מלבנון, אם לא ישאירו את שליש המדינה בידי אדם הנחשב בעולם כולו כקוויולינג ישראלי. עברייני שגורה על-ידי המישטרה, נורה ונתפס, ברח בשנית אחרי שנותח. המישטרה הודיעה שכל רופא אשר יעז לטפל בו ייאשם בשותפות לבריחה. וכן הלאה. קציר של יום אחד. אצלנו כל הידיעות האלה הפכו כרוניקה עיתונאית, ומבטנו חולף על פניהן כעל דברים רגילים. תגובה זו גרועה אף מן הידיעות עצמן. כך אנחנו נראים עכשיו בעיני העולם, וגרוע יותר: כך אנחנו נראים עכשיו בראי. וכבר הפסקנו, כמעט, למצמץ.

לשנוא, בבקשה

נדמה לי שדיווחתי על כך בשעתו: היינו בנמלי-האיכות של ג'נינה. זה היה בראשית יולי, בשבוע הרביעי של המילחמה. הודהינו כישראלים, והכל אהבו אותנו בבירת הפלאנגות. שוחחנו עם אנשי-העלית, סוחרים עשירים, תעשיינים עשירים, אנשי-מימשל עשירים, אמנים עשירים. כולם השתייכו למישפחות המא-רוניות העשירות, השולטות במדינה. אחד מהם נתן לנו שיי-עור קצרצר בהיסטוריה ה-לבנונית: "החילה באו הפלסטיני-נים, קיבלנו אותם כאחים, אבל הם הפכו לכובשים, ולכן שנאנו אותם. קראנו לסורים, כדי ש-יגרשו את הפלסטינים. קיי-בלנו אותם כאחים, אבל הם הפכו כובשים, ולכן אנחנו שנאנו אותם. קראנו לכם כדי לגרש את הסורים ואת הפלסטי-נים. אנחנו רוצים שתגמרו את המלאכה (במערב ביירות). אבל אם תישארו ותהפכו לכובשים, נשנא גם אתכם." שאלתי מהי, לדעתו, תקופה סבירה לשהותנו בלבנון, "כמה שבועות לכל היותר", השיב.

הדאר

מאז עברו שמונה חודשים. הלבנונים שונאים אותנו. אנחנו דורשים שסעד חדאד יישאר כשליט דרום לבנון. בעיני הלבנונים, חדאד גרוע מן הכובש הישראלי, כי הוא סוכן מקומי של הכובש, ברור כי ממשלתנו רוצה להמשיך בכיבוש דרום-הלבנון לצמיתות. "יכול אדם לבנות לעצמו כסמלוכה מכידונים, אבל אין הוא יכול לשבת בו", אמר איש-מורה בריטי שבן. בטאוקי-המרכבה אשר לכבוש שטחים, אבל אי-אפשר לכבוש בהם אהבה. אפשר לרכוש בהם רק שינאה. זאת ואת אנחנו עושים בקצב מזורן וביעילות רבה, תחילה בגדה הדרומית, אחר במצרים. ועכשיו בלבנון. איך לרכוש שונאים ולהיכשל בחברת העמים.

אות המצח הנחושה

יש מראות שקשה לסבול אותם. זה היה אחד מהם. זה היה במהדורת החדשות בטלוויזיה. חילקו את אות שלום-הגליל. מנחם בגין לרפאל איתן, בנוכחות אריאל שרון, רפאל איתן ליהושע שגיא, אמיר דרורי לעמוס ירון. כאילו חילקו איש לרעהו את אות צברה ושאתילא.